

педагогического, так и отраслевого направления их будущей деятельности. Подчеркивается значимость инновационного обучения педагогических кадров в эпоху построения информационного общества с учетом влияния глобализационных трансформаций. Предлагается альтернативный перечень современных технологий, которым надо обучать будущих педагогов профессионального обучения. Акцентируется внимание на интегративном подходе при внедрении технологий опережающего развития будущих педагогов профессионального обучения – комплексном обучении как педагогическим, так и производственным технологиям.

Ключевые слова: технологии опережающего развития, педагог профессионального обучения, информационно-образовательная среда.

ROSTOKA M. LV. Scientific Preamble Implementation of Technology Advancing Development of Pedagogy of Vocational Training the Preparation.

In the article the scientific preamble of introduction of technologies of advanced development of future teachers of vocational training in conditions of modern educational institutions is revealed. The advanced nature of training is presented as a concept in the design and implementation of these technologies. The scientific and pedagogical experience is analyzed, the necessity of forming an appropriate information and educational environment for the training of professional education teachers in the vector of both the pedagogical and the sectoral direction of their future activity is confirmed. The importance of innovative training of pedagogical personnel in the era of building an information society is emphasized, taking into account the impact of globalization transformations. An alternative list of modern technologies is proposed, which should be taught to future teachers of vocational training. Attention is focused on the integrative approach in the introduction of technologies for advanced development of future teachers of vocational training – comprehensive education in both pedagogical and production technologies.

Keywords: technologies advancing development, pedagogy of vocational training, informational and educational environment.

УДК 37.091.312: 78

Рябова О. В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-СТИЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ ПІДЛІТКІВ У КОЛЕКТИВНОМУ МУЗИКУВАННІ

У статті висвітлюються педагогічні умови формування музично-стильових уявлень підлітків у процесі занять в оркестровому класі. Автор визначає три педагогічні умови, котрі підвищують ефективність формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень учнів підліткового віку – учасників камерного оркестру. Першою умовою, котра спрямовує колективну музичну діяльність на ефективне формування музично-стильових уявлень підлітків, є створення мотиваційно-стимулюючого середовища навчального процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання музичних творів. Другою умовою, яка оптимізує формування музично-стильових уявлень, є забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку в процесі опанування стилевідповідним виконанням музики. Третьою педагогічною умовою, що забезпечує ефективність формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні, є

комплексне застосування варіативних форм навчальної діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, музично-стильові уявлення, колективне музикування, камерний оркестр.

Ефективність формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні залежить від сприятливих педагогічних умов, які необхідно цілеспрямовано створювати у музично-навчальній діяльності виконавців-інструменталістів. У нашій статті ми розглянемо такі педагогічні умови, котрі важливо застосувати у процесі занять учнів підліткового віку в камерному оркестрі.

За визначенням науковців, умова – це “необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь”, а також “правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь” [1, с. 865]. З точки зору музичної педагогіки, поняття “умова” розглядається як “цілеспрямовано створені чи спеціально використовувані обставини навчально-виховного процесу, що забезпечують досягнення певних педагогічних цілей або результатів” [2, с. 160]. Слід зазначити, що визначення педагогічних умов є наріжним каменем ефективного формування цілісної системи професійних знань, вмінь і навичок виконавців-інструменталістів і запорукою успішного перебігу музичної діяльності учнів в оркестровому класі.

Першою педагогічною умовою, що спрямовує колективне музикування на ефективне формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень підлітків, є *створення мотиваційно-стимулюючого середовища навчального процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання музичних творів*. На наш погляд, ця педагогічна умова створюється шляхом опрацювання ретельно підібраного репертуару на заняттях в оркестровому класі та за допомогою концертних виступів камерного оркестру.

Як зазначають науковці, умовою успішного перебігу будь-якої діяльності служить інтерес до неї, який проявляє пізнавальні потреби людини, “забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності і сприяє ознайомленню з новими фактами дійсності” [3, с. 450]. Зважаючи на зацікавленість учнів підліткового віку у колективних формах музикування, формування музично-стильових уявлень підлітків успішно здійснюється на заняттях в оркестровому класі шляхом опрацювання ретельно підібраного репертуару. Але він повинен включати твори різних стилів і жанрів і викликати зацікавленість у всіх учасників музичного колективу, задовольняючи їх потребу у стилевідповідному виконанні музичних творів. Слід зауважити, що репертуарні можливості підлітків досить великі, адже вони вже мають певний слуховий досвід і знання з історії та теорії музики, що сприяє розумінню особливостей музичних стилів та їх характерних ознак. Також в учнів підліткового віку вже мають бути

сформовані певні музично-виконавські вміння та навички і здатність до інтонаційно-сміслового втілення музичного стилю засобами виразності. Таким чином, підлітки спроможні не тільки усвідомити властивості певних музично-стильових систем, але й практично засвоїти оркестрові твори різних стилів і жанрів на досить високому виконавському рівні. А завдяки інтересу до вивчення репертуару, підвищується мотивація навчальної діяльності підлітків, і формується позитивне емоційне ставлення до її результатів, що забезпечує високу самооцінку і сприяє ефективному здійсненні самоконтролю.

Важливою складовою колективної музичної діяльності є концертне виконання музичних творів, яке підсумовує досягнення спільної роботи і служить ефективним засобом підвищення рівня професійної майстерності музикантів-інструменталістів. Слід зазначити, що концертна діяльність підлітків є найяскравішим засобом реалізації їх потреби у стилевідповідному виконанні музики, що вимагає застосування музично-історичних та музично-теоретичних знань. Важливо зауважити, що концертний виступ камерного оркестру передбачає від кожного його учасника усвідомленого ставлення до подолання художніх та технічних труднощів на шляху до інтонаційно-сміслового втілення музичного стилю засобами виразності. А це здійснюється за допомогою правильно сформованих інструментально-рухових навичок, що доцільно використовуються в рамках виконавсько-технологічних моделей музичних стилів.

Участь в концертах камерного оркестру викликає в учнів підліткового віку емоційне хвилювання і потребує здатності до регуляції емоційно-психологічного стану. Також важливо, що концертна діяльність яскраво виявляє як успішні досягнення колективного музикування, так і недоліки всієї попередньої роботи, що служить ефективним засобом формування в підлітків здатності до самоконтролю та адекватного оцінювання міри стилевідповідності власного виконання.

Отже, для успішного формування музично-стильових уявлень необхідно ретельно підібрати репертуар для опрацювання на заняттях в оркестровому класі, враховуючи емоційний, інтелектуальний та виконавський рівень розвитку учнів підліткового віку. Концертна діяльність підлітків у складі камерного оркестру підвищує ефективність формування всіх компонентів структури їх музично-стильових уявлень, адже вимагає усвідомлення характерних особливостей музичних стилів і доцільного застосування прийомів інструментально-виконавської майстерності.

Робота над виявленням стильових ознак оркестрових творів в умовах навчального процесу вимагає від всіх його суб'єктів активної комунікації в пошуках спільних засобів інтерпретації музики. Це можливо здійснити шляхом *забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку у процесі опанування*

стилевідповідним виконанням музичних творів. На нашу думку, це є другою педагогічною умовою, яка найбільш ефективно впливає на формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні.

Слід зазначити, що саме спільна робота викладачів та учнів у складі музичного колективу є запорукою успішного формування музично-стильових уявлень підлітків. Завдяки вдалому педагогічному керівництву активізується пізнавальна активність учнів підліткового віку в галузі історії та теорії музики, що сприяє усвідомленню властивостей музичних стилів. Слід зауважити, що власна виконавська активність викладача, котра виявляє особливості стильової приналежності оркестрових творів, служить запорукою формування в підлітків потреби у стилевідповідному виконанні музики. Як зауважує відомий диригент Б. Хайкін, "інтерес до оркестру виникає не від лекцій та переконань, а від того, що студент на прикладі свого педагога бачить, яким прекрасним та тонким художником можна бути, граючи в оркестрі. І особливо добре, якщо студент до закінчення або ще в роки навчання має можливість грати в оркестрі поруч зі своїм професором" [4, с. 149].

Важливо зауважити, що гра в камерному оркестрі відрізняється від сольного виконання і вимагає особливих вмінь і навичок, які неможливо сформувані лише на індивідуальних заняттях з викладачем. Але під пильним контролем досвідчених оркестрантів опанування підлітками прийомами оркестрової майстерності здійснюється набагато ефективніше, і стилевідповідне виконання музичних творів стає можливим вже за короткий термін. Адже саме за допомогою старших колег в молодших оркестрантів виховуються музично-аналітичні вміння, здатність до інтонаційно-сислового втілення музичного стилю засобами виразності і виконавсько-рухові навички.

З точки зору регуляції емоційно-психологічного стану учнів підліткового віку, присутність дорослого досвідченого музиканта має важливе значення як на репетиціях оркестру, так і під час концертних виступів. Адже, відчуваючи свою недосконалість у стилевідповідному виконанні творів, підлітки у колективному музикуванні спираються на досвід і професіоналізм старших колег і поруч зі вчителем почувають себе більш впевнено. Окрім того, порівнюючи власну гру в оркестрі з грою викладачів, учні підліткового віку краще проявляють здатність до самоконтролю в процесі виконання і оцінюють його міру стилевідповідності.

Отже, формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні здійснюється більш ефективно за умови спільної діяльності з викладачами при активному використанні педагогічного впливу в процесі засвоєння творів різних стилів і жанрів. Адже гра педагогів служить прикладом для учнів підліткового віку, що сприяє успішному перебігу навчально-виховного процесу на заняттях в оркестровому класі, і підвищує ефективність формування музично-стильових уявлень підлітків в умовах їх діяльності у складі камерного оркестру.

Важливою для формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень підлітків є третя педагогічна умова – *комплексне застосування варіативних форм навчальної діяльності*.

На нашу думку, всі форми навчальної діяльності, що використовуються на заняттях в оркестровому класі, в тій чи іншій мірі сприяють формуванню музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. Але варіативність застосування різних форм організації навчання досить широка і залежить головним чином від технічної складності твору, художніх завдань і рівня професійної підготовки кожного учасника ігрового процесу.

Важливо зазначити, що гра в камерному оркестрі передбачає наявність складного комплексу вмінь ансамблевої взаємодії оркестрантів як в середині своєї групи, так і між усіма учасниками процесу виконання. Ефективність виховання почуття ансамблю забезпечується використанням різних форм навчання: індивідуальної, групової та колективної, які в рівній ступені задовольняють потребу у стилевідповідному виконанні музичних творів і вимагають активного застосування знань з історії та теорії музики. Також всі форми організації навчального процесу в оркестровому класі передбачають різні способи вирішення проблеми формування інструментальної майстерності виконавців і вимагають здатності до інтонаційно-сміслового втілення музичного стилю засобами виразності. До прикладу, на індивідуальних заняттях з викладачем засвоєння знань, вмінь і навичок стилевідповідного виконання здійснюється окремо з кожним учасником оркестру. Групові заняття спрямовуються на пошуки ансамблевих вирішень стильових проблем інтонації, ритму, динаміки, якості звучання під час гри у різноманітних складах: дуетах, тріо, квартетах, квінтетах, однорідних групах. Колективні заняття включають в себе роботу повним складом оркестру над втіленням загальної концепції твору, встановленням звукового балансу, виявленням тембрального забарвлення і емоційного наповнення музики з точки зору її стильової приналежності.

Важливою умовою ефективності формування музично-стильових уявлень у процесі навчання в оркестровому класі є емоційне ставлення підлітків до результатів власної діяльності. Таким чином, використовуючи як індивідуальні, так і групові форми навчання у колективному музикуванні, педагогічне керівництво має спрямовуватися на емоційне осягнення учнями підліткового віку стильових засад творчості композиторів. Слід зауважити, що індивідуальна робота з кожним учасником оркестру має не тільки важливе значення з точки зору формування художньо-технологічних вмінь і навичок, але є також потужним засобом виховання самооцінки та самоконтролю підлітків у колективному музикуванні. Адже вміння і навички стилевідповідного виконання музичних творів, що відпрацьовані індивідуально, емоційна регуляція та оцінка власної діяльності кожного оркестранта впливають на якість гри колективу в цілому і зумовлюють загальний професійний рівень камерного оркестру.

Отже, як індивідуальні, так і колективні форми навчання в тій чи іншій мірі оптимізують процес засвоєння знань, вмінь, навичок, необхідних для стилевідповідного колективного музикування, а комплексне застосування різних форм навчальної діяльності на заняттях в оркестровому класі підвищує ефективність формування всіх компонентів структури музично-стильових уявлень підлітків.

Таким чином, нами досліджено особливості навчального процесу на заняттях в оркестровому класі і обґрунтовано необхідність застосування спеціальних педагогічних умов, які оптимізують процес формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні. На наш погляд, *створення мотиваційно-стимулюючого середовища навчального процесу задля усвідомлення значущості стилевідповідного виконання музичних творів; забезпечення творчої взаємодії між учасниками колективу – викладачами та учнями підліткового віку у процесі стилевідповідного виконання музичних творів; комплексне застосування варіативних форм навчальної діяльності* сприятимуть успішності колективного стилевідповідного музикування підлітків і забезпечать ефективне формування всіх компонентів структури їх музично-стильових уявлень у процесі гри в камерному оркестрі.

Використана література:

1. *Загнітко А. П.* Тлумачний словник сучасної української мови / А. П. Загнітко, І. А. Щукіна. – Донецьк : ТОВ “ВКФ “БАО”, 2009. – 960 с.
2. *Падалка Г. М.* Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : навчальний посібник / Галина Микитівна Падалка – Київ : Освіта України, 2008. – 274 с.
3. *Савчин М. В.* Загальна психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин. – Київ : Академвидав, 2012. – 464 с. (Серія “Альма-матер”).
4. *Хайкин Б. Э.* Беседы о дирижерском ремесле. Статьи. / Б. Э. Хайкин. – Москва : Сов. композитор, 1984. – 264 с. с ил.

References:

1. *Zahnitko A. P.* Tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / A. P. Zahnitko, I. A. Shchukina. – Donetsk : TOV “VKF “BAO”, 2009. – 960 s.
2. *Padalka H. M.* Pedagogika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin): navchalnyi posibnyk / Halyna Mykytivna Padalka – Kyiv : Osvita Ukrainy, 2008. – 274 s.
3. *Savchyn M. V.* Zahalna psykhohiia : navch. posib. / M. V. Savchyn. – Київ : Akademvydav, 2012. – 464 s. (Seriiia “Alma-mater”).
4. *Khaikyn B. E.* Besedy o dyryzherskom remesle. Staty. / B. E. Khaikyn. – Москва : Sov. kompozytor, 1984. – 264 s. s yl.

Рябова О. В. Педагогические условия формирования музыкально-стилевых представлений подростков в коллективном музицировании.

В статье освещаются педагогические условия формирования музыкально-стилевых представлений подростков в процессе занятий в оркестровом классе. Автор определяет три педагогических условия, которые повышают эффективность формирования всех компонентов структуры музыкально-стилевых представлений учеников подросткового возраста – участников камерного оркестра. Первым условием, которое направляет коллективную музыкальную деятельность на эффективное формирование всех компонентов структуры

музыкально-стилевых представлений подростков, является создание мотивационно-стимулирующей среды учебного процесса для осознания значимости стилесоответствующего исполнения музыкальных произведений. Вторым условием, которое оптимизирует формирование музыкально-стилевых представлений, является обеспечение творческого взаимодействия между участниками коллектива – преподавателями и учениками подросткового возраста в процессе освоения стилесоответствующего исполнения музыкальных произведений. Третьим педагогическим условием, которое обеспечивает эффективность формирования музыкально-стилевых представлений подростков в коллективном музицировании, является комплексное использование вариативных форм учебной деятельности.

Ключевые слова: педагогические условия, музыкально-стилевые представления, коллективное музицирование, камерный оркестр.

RIABOVA OLHA. Pedagogical Conditions of Teenage Music and Style Notions Shaping in Collective Music Making.

The article deals with pedagogical conditions of teenage music style notions shaped in process of studies in an orchestra class. The author determines three pedagogical conditions that promote effective formation of all components of music and style notions of teenage students, chamber orchestra participants. The first condition that directs collective music activity to effective formation of teenage music and style notions is creation of motivating and stimulating environment of educational process to realize the importance of performing a style relevant piece of music. Second condition that optimizes teenage music style notions shaping in collective music making is creative cooperation of collective participants i.e. teachers and teenage students in process of mastering of style relevant music performance. Third pedagogical condition that ensures effective formation of teenage music and style notions in process of playing in a chamber orchestra is integrated application of various forms of educational activity.

Keywords: pedagogical conditions, music and style notions, collective music making, chamber orchestra.

УДК 371.7

Салівон О. В., Кінішенко Н. Л.

**ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УРОКУ ТА ЕЛЕМЕНТ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ**

Стаття присвячена дослідженню значення, видів, функцій фізкультхвилин як однієї із здоров'язберезувальних технологій у молодшій школі. Аналізується досвід вчителів початкових класів з метою виявлення інноваційних підходів до фізкультурно-оздоровчої роботи в школі. Пропонується включення фізкультхвилин та фізкультпауз у розклад дня кожної дитини (на початку робочого дня, під час уроків, виконання домашніх завдань вдома). У статті підкреслюється важливість фізкультхвилин для збереження фізичного та психологічного здоров'я дітей. Фізкультхвилинки можуть бути оздоровчими, когнітивними, креативними, мовленнєво-руховими, антистресовими або синтетичними. Вони здатні відновити працездатність школярів, покращити настрій, попередити порушення постави і